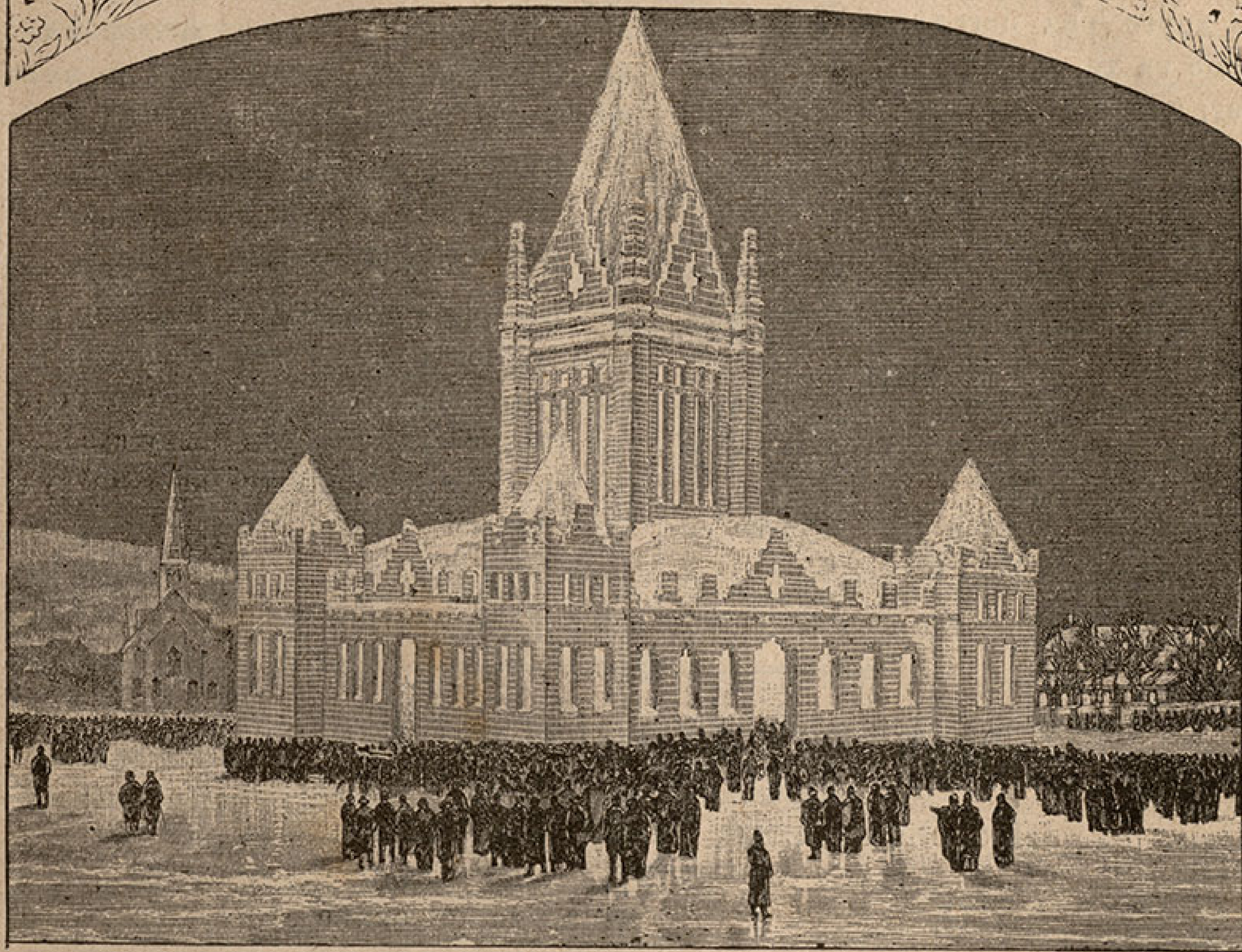

НОВОСРЕДН

ЧИКА ЈОВИН ЛИСТ.

Г. V.

1884.

ПАЛАТА У МОНТРЕАЛУ

Шта је ово палата? Овако што никад ни налик видели нисмо. Од чега ли је направљена, кад се тако бели и светли?

Рећи ћу вам таки, -- та је палата од самога леда. И кад јој се чудите овако на артији, како би се тек чудили, кад би је одкуд праву видети могли.

Месојеђе (фашанке) обично се проводе весело, у неким варошима и су-

више весело, — ту се онда удешавају разне шале и лудорије, да се људи разоноде; — познате су н. пр. оне шале које се проводе у Млетцима (Венецији) при крају месојеђа, о покладама.

Тако исто веселе бивају месојеђе и у Монтреалу, главној вароши у Канади; ту онда бивају игранке (балови), санкања и утркивања по снегу, тоциљања на крчуљама по леду и т. д. Али то све њима није довољно, него хоћ

још нешто лепо за око да начине нешто необично, нешто ванредно. Доносе се санте леда из реке Св. Лаврентија, те се санте правилно истестеришу те од њих буду цигље, три четир пута толике, колик обичне цигље; па од њих онда зидари назидају грдну палату, са разним кулама и кулићима. Чим се наслаже један ред ледених цигаља, тако се поспе водом, па онда долази други ред цигаља, и т. д. Вода се лије за то, да цигља уз цигљу примрзне; тако постане палата једноставном, као да је из леда истесана.

У место крова наслаже се горе грање, на коме још има и сува лишћа. Па се онда на те гране са парним шмрковима баца вода, која се ту смрзне, па онда опет вода, која се опет смрзне, и тако једнако, док се не створи доста дебео китњаст кров, са кога ледене свеће висе.

Красота је, кажу, погледати ту палату. Силян народ долази, гледа је и око ње се весели. А кад се смркне, он-

да се наједаред запале увутри у палати стотине и стотине електричних лампада, па се светлост кроз лед провиди, разлама се у разне боје, и палата изгледа као да је од кристала. То је ванредно виђеније, као да човек сневачили као да су неке вилинске бајке живот и облик добиле.

Наравна ствар, цео тај рад нема друге користи, осим да људе развесели, али и да сиромашним радницима, који су ту палату зидали, и који преко зиме мало посла имају, заслуге да.

Така горостасна палата траје донде, док траје и зима. Чим пролетње сунце гране, она се растопи.

На горњој слици видите ледену палату у Монтреалу, каква је лане била. Ових дана читао сам у новинама да је ове године на томе истом месту сазида на друга ледена палата, која је куд камо лепша од те лањске. — Сад ви сами себи представљајте, како та палата мора да изгледа.

БРАНКОВЕ СМРЗНУТЕ РУЧИЦЕ

— Приповетка од Браца Мите —

(Посвећено своме милом другу Ивану)

(Свршетак)

II.
Ово што сам вам сад приповедао, догодило се пре три године, кад је Бранку била девета. Ја та да нисам изближе познавао Бранка, али његово добро владање привукло ме јекњему, те сам се са њиме баш опријатељио.

Лањске заме Бранко је био почео по старом. На главу је натучкао дебелу зимску капу, па је њо-ме чак и уши покрио, и седео је већином у соби.

То ми се није допадало, па сам

хтео, да се окане тога, те да са нама увек иде, кад год смо ми ишли да се санкамо и да се грудомо снегом.

Прво сам у договору са бранковим оцем натерао Бранка, да остави своју зимску капетину, пак смо наредили један лак шешир од чисте вуне, тако зване „системе професора дра Јегера“. Тај знаменити доктор пронашао је, да је вунено одело најбоље за здравље, и да особито чува тело од назеба, а лети и од разних болести.

Његове присталице су од главе

до пете обучене у вуну. Особито његове вунене кошуље би требао свако да носи. —

Дакле вунен шешир, кошуљу и вунене ципеле смо наредили за Бранка. Бранко се испрва бојао, да ће му глава озепсти, ал кад сам му казао, да ћу и ја такав вунени шешир целе зиме носити, пристаде и он. Јер ко је за бога данас јошт толико заостао за напредним светом, те не зна, да главу и врат никада не ваља утоплити, већ је само нужно, да ноге и груди буду здраво утопљене. —

Бранко је најзад послушао свога оца те је почео са нама ићи. Баш као да смо знали да лањска зима неће бог зна колко дуго трајати: сиграли смо се скоро сваки дан. . . .

Лане, лицем на нашег првог просветитеља св. Саву, после подне одемо на утрине. То лепо место, где смо се лети до миле воље насиграли лонте и других игара, беше сада обучено у белу, дебелу зимску хаљину. Одмах смо се поделили у два табора, па смо се грудали. Једни су бранили град а други су нападали. Бранко се у том боју баш јуначки показао, да су му после сви честитали.

На то ће им Бранко онако значајно рећи:

— „Е, браћо, сад сте видели да сам се у том погледу поправио те се увек с вама сиграм, а не страшим се зиме, као пре. Ја мислим да није право, што ме јошт зовете „смрзла“. Тај надимак би требао да сада отпадне.“

— „И право је, Бранко!“ рекох му ја. „Јел'те, децо, бранков надимак „смрзла“ од сада отпада, па ћемо га пришити ономе, ко

се од сада буде тако страшио зиме.“

— „Тако је, тако је!“ повикаше сва деца.

Од давна нисам Бранка тако радосна видео као тада!

Када смо били сити грудана пођемо кући.

— „Е, децо, да видим, ко је од вас уморан; нека дигне прст!“ запитам их ја. Сви спустили руке доле. „Е, па са тим је јошт боље“ — наставим. „Уморни нисмо, ал смо канда сви ознојени. Зато не смемо стати, јер би тако знојавни лако наzebли. Сада једни нека поседају на саонице, а ми други ћемо их вући; на по пута ћемо се мењати.“ —

— „Ура!“ повикаше деца. Неки поседаше, а остали повукоше, као да смо сред Сибирије.

Пред саму ноћ дођемо бранковој кући; ту смо ушли у једну њину пространу собу и дали смо је мало загрејати. У лепом разговору провели смо ту јошт мало, па се онда весели разиђосмо својим кућама.

Као што видите, Бранко се са свим изменуо. Лане сам се са њиме често по великој зими шетао, или смо трчали на ледењацима.

Ледењаци су оне справе, што су од гвожђа начињене и које ми учврстимо за ђон од наше обуће па се на њима тоциљамо.

Лане сам за кратко време научио Бранка да се на њима тоциља. Истина, неколико пута је и пао на леду, ал то ништа не чини, јер „без мукe нема науке“. Сада је и мене надмашио у тоциљању.

* * *
Бледило и зеленило бранкова лица заменуло је сада чисто руменило. Не носи више тешку капу на глави, врат не обмотава дебелим

шалом. Не гури се више, већ иде право, слободно. . . Овогодишња зима је нешто мека, па нема снега, а Бранко га тако жељно ишчекује. Једва чека да падне снег до колена, па да се грудомо. На топломеру често гледи, кад ће се сићи жива испод нуле па да се замрзну реке и баре, те да се тоциљамо.

Загушљиви собни ваздух замењује он чистим, свежим, јер добро зна из искуства, да се болесну човек ни рад не мили. — Руке и ноге су га прошле и верујте, неће више патити од назеба. Он је весео, здрав и задовољан, а убеђен је, да је само „у здравом телу и душа здрава“.

ПЕТО И ПСЕТО

Пред Кастором стоји
Тавица јестива, —
Он ће после јести,
Док мало почива.

Примиче се пет'о
Мирисаву жганцу,
Али прво гледи —
Је л' Кастор на ланцу.

Пет'о није гладан,
Њему нема поста,
Пред њиме је увек
Кукуруза доста;

Ал он ипак вреба,
Да што туђе нађе,
Чини му се увек,
Да је туђе слађе.

Ао, петле, петле,
Не мами се жганцу,
Макар да је Кастор
Привезан на ланцу.

Уграбићеш можда,
Можда и утећи, —
Али ћеш за навек
Душманина стећи.

КРСНО ИМЕ У СРБА

Срба је осим осталих свечаних дана још један дан, који не налазимо ни у једног народа, па у опште ни у других Словена, а то је крсно име или слава. Знате л' откуд крсно име у Срба?

Тај обичај сачувао се из оних времена, кад су Срби примали веру хришћанску. Срби се нису крстили сви на једанпут, већ се крштавало племе по племе. Сваки племенски старешина изабрао је за домаћег патрона оног светитеља, који је у тај дан пао, кад се крстио он и племе му.

То су ваљда чинили с тога, што су као незнабошци имали кућне богове, па су ту домаћу славу хтели да задрже и као Хришћани.

Као незнабошци принашали су својим боговима на жртву: хлебове, животиње и ватру, а данас носимо у цркву: крсно колач (код нас не), кољиво* и свећу.

Крсно име слави сваки Србин, па ако не може дочекати и угостити кога, а он однесе у цркву: свећу, тамјана и зејтина.

Приповедићу вам у кратко, како Србин слави своје крсно име.

Домаћин на неколико дана пред своје крсно име позове пријатеље и рођаке са стране, а позива их јабуком или колачем. У очи крсног имена позове госте из села. На вечеру дођу све званице, па ту мало поседе.

У нашим крајевима зову на вечеру у очи крсног имена само комшије, а остале као: попу, кума и друге сутра дан на ручак. Сутра дан иду сви из куће у цркву осим жена, које ће ручак готовити.

У цркву носе: кољиво и свећу. Над

кољивом се чита у цркви спомен светитељу, па се онда носи кући, а свећа остане у цркви. После цркве долазе званице кући свечаревој и док се не изнесе ручак, пију ракију.

У Боци, Херцеговини и Црној Гори после цркве пију ракију и прихвате се мало, било печеним ђевапом или другим чиме, а то се зове предручак. По предручку изиду пред кућу и поседају, а млађи гађају у нишан из пушака, играју се скока јуначкога и бацају камена с рамена.

Ручак им настаје тек око два сата.

Пред ручак се окади соба и упали свећа, а кандило пред иконом гори још од синоћ. Кад се изнесе ручак на сто чита се „Оченаш“, — обично чита дете, које иде у школу — па онда ручају.

У Боци, Херцеговини и Црној Гори каде собу и пале свећу, кад хоће да секу колач, а молитву чита поп ил ако он није ту, онда најстарији.

Колач се сече, као и о божићу, а сече га поп и ломи с домаћином.

У Боци, Херцеговини и Црној Гори ломи поп колач са најстаријим до себе, а другу половицу ломи са домаћином. Од колача једна четврт иде попу, једна на сто, једна домаћину а једна домаћици. На неким местима остане цео колач на столу, а на неким опет међу једну четврт на слеме.

При ручку се пије прво у славу божију, па крсног имена, домаћину у здравље и породици му и другима.

У нашим крајевима нема тих здравица, али у јужним и југозападним крајевима, где Срби живе, има их много. Ево вам једне „у ваславу крсног имена“:

„Писмо у красну и лијепу Божју славу па писмо у добри и бољи час п

* Животиње, које се принашале на жртву, биле су заклане и жртва се звала клање или кољиво.

ТЕТИНО НЕСРЕТНО ЖИТИЈЕ

Једног јутра пре сунца, пре света
Провирила из јазбине тета;
Тета лија, лукаво створење,
Јела б' што год, — ал не ће корење.

Иде, иде, на уши рогуши,
Иде, иде, ноздрвама њуши;
Осетила неку воњу благу:
„Чини ми се, на добром сам трагу.“

Иде, иде, шуња се опрезно,
Завирује и лево и десно,
А жеља јој све у напред скаче,
Где ће наћи масно залагајче.

Наједаред махну репом живо,
Пред њом лежи прекрасно јестиво,
Лежи тица, и то препелица, —
Разведри се тета лакомица.

Тицу гледи, облизује уста —
„Да то није мајсторија пушта!
Није није, то је моја срећа,
Ала, да је бар још мало већа!“

Залете се пресноме ћебану, —
Гвожђе шкљоцну, захвати јој шапу.
Узалуд се отима, превија, —
Свака лија мора да долија.

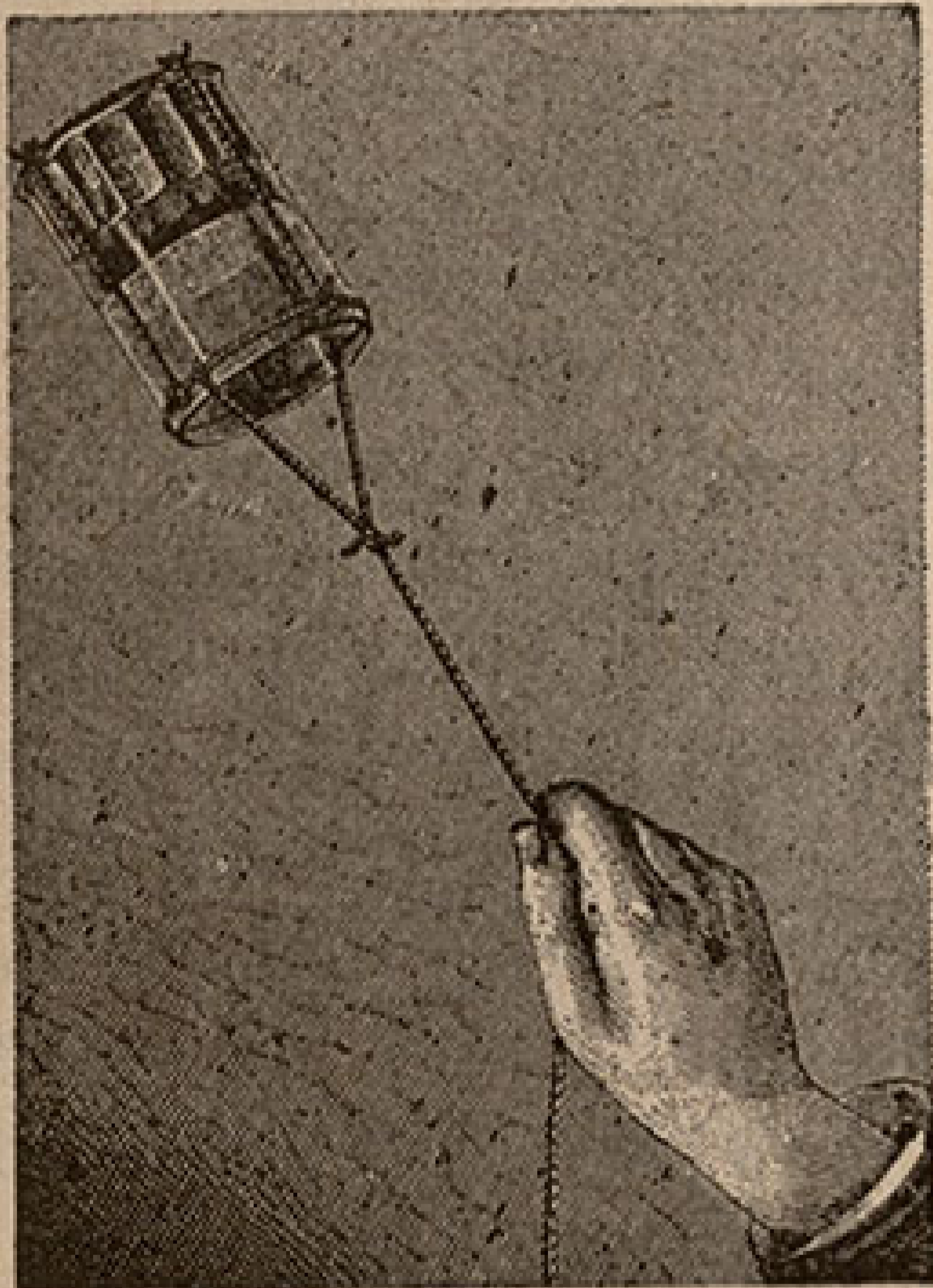
ФИЗИЧКЕ ВЕШТИНИЦЕ

Закон тежине и слободнога падања може се лако предочити и помоћу омањих предмета, које увек имамо при руци. Исецимо парче артије да буде округла и управо толико велика, као један новчић или динар, па сад пустимо са висине из једне руке новчић или динар, а из друге ту округлу артију, новац ће престићи до земље него артија, јер новац са већом збијеношћу своје масе може боље да савлада отпор ваздуха, који падању његову смета. Али, ако ону артију метнемо на новац, да га лепо по-

бунара и водоскока, онда узмимо две стаклене натегаче и једну цев од каучука, од прилике две педи дугачку; један крај те цеви натакнимо на долњи отвор једне а други крај на долњи отвор друге натегаче; па сад сипајмо воду у једну натегачу, она ће пролазити кроз цев од каучука па ће се дизасти у другој натегачи и то све донде, док не буде површина воде у обе натегаче на једној висини.

Да вода чини притисак не само на доле, него и на горе, о томе се можемо уверити овако: Узмимо једну на какав конач прилепљену плочицу и један стаклен „цилиндар“ од лампе. Ста-

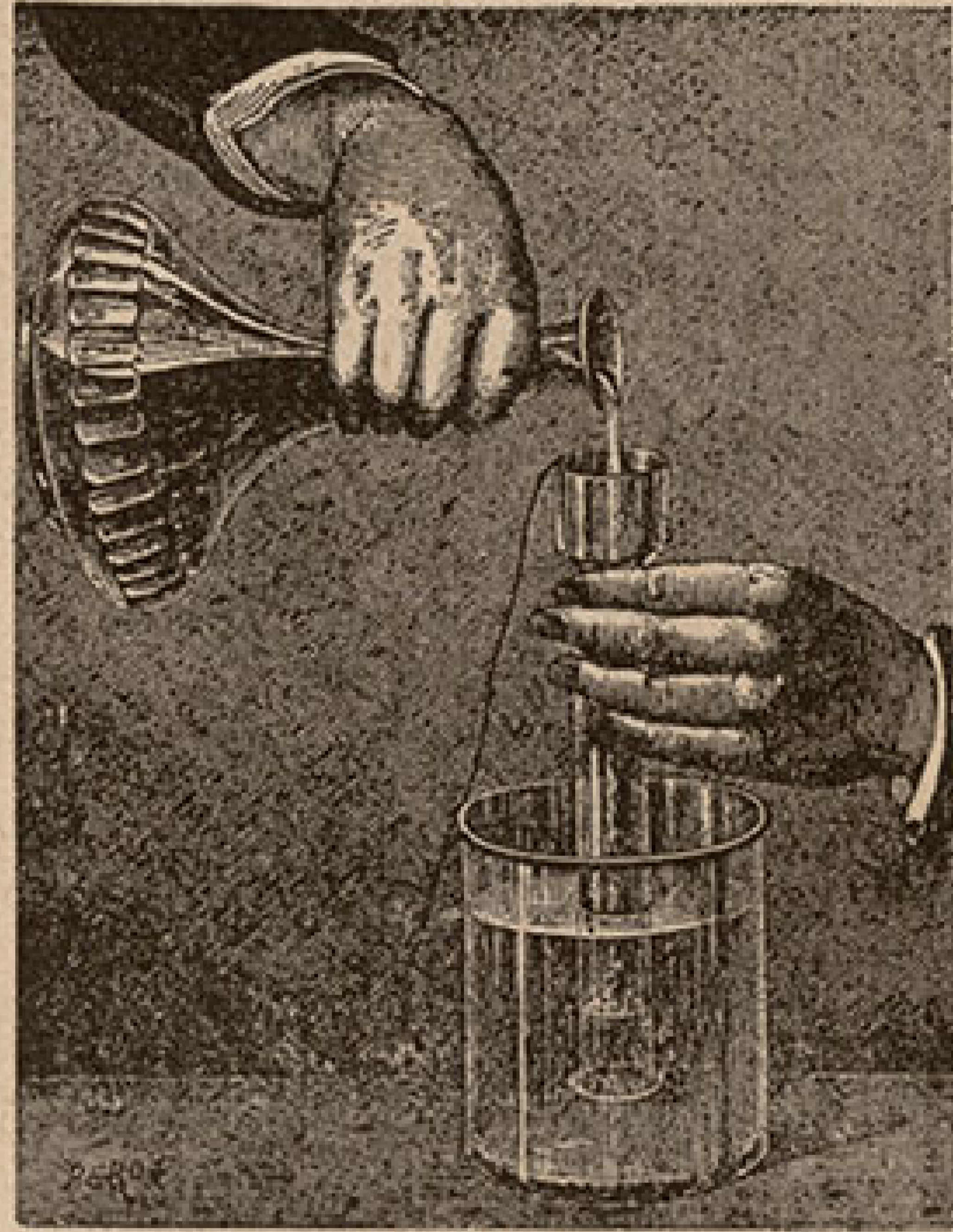

Сл. 1.

клопи, па онда пустимо доле, онда ће обоје у једно време пасти на земљу, јер новац сад савлађује отпор ваздуха и за себе и за артију.

Узмимо једну чашу, успимо воде у њу, метнимо је на округлу дашчицу, кроз коју је на неколико места канап провучен, па да цело изгледа као нека праћка, па сад ту праћку (заједно, са чашом и водом у њој) вртимо кроз ваздух (као што показује слика 1.), вода се неће просути ни онда, кад чаша изврнута са дном горе у ваздух дође.

Хоћемо ли да добијемо појма о закону, по коме бивају појаве артеских

Сл. 2.

вимо стаклену плочицу на долњи отвор „цилиндра“ држећи је о концу, да не падне, па их обоје спустимо у какав широк суд пун воде (види слику 2.), — сад можемо конач испустити из руке, вода ће сама притисак чинити од доле горе на плочицу, тако да ће она чврсто стојати уз „цилиндар“ и ни кап воде неће моћи продрти у њега. Али ако сада успемо у цилиндар долико воде, да буде у површине њене иста висина као и у површине воде, која је око „цилиндра“, онда ће притисак воде од горе доле (на плочицу) бити једнак притиску од доле горе, а то је онда као да никаква притиска и не има, и онда плочица више неће стојати чврсто уз „цилиндар“, него ће пасти са њега.

(Продужиће се)

Ч А В К А

— По К. Русу —

разне су пољане, — спустила се позна јесен. Природа је погубила већ многи украс из красне своје одеће, лишће је попадало. Овладала је тишина, јер и живад се растаје са својом добром пријатељицом и мајком. Шума и луг даје ти тужну слику растанка.

Али од једаред опет оживи та суморност. Зачују се весели и јасни гласи. Живо јато тица долети од некуд, заокружи неколико пута по ваздуху над нама, па се онда спусти на њиву. Ту баш оре ратар, справља земљу за први усев. Наше тице, и ако се добро пазе од човека, особито од ловца, приближе се орачу на неколико корака. Знају оне врло добро, да су од њега сигурне — а тако исто познаје и он у њима своје најбоље пријатеље.

То су чавке, те гараве враголанке, које су провеле лето на високом торњу у оближној паланци и које се сада као и многе друге тице — спремају, да презиме зиму у каквом топлијем крају. И иначе живе оне у друштву, али сад се скупило још више њих за путовање, па им се придружило уснут још неколико путника; наиме леп број врана и приличан чопорак чворака. То је баш весело друштво. Деру се, вабе непрестано једна другу, терају се по црном орању, особито по бразди, баш иза орача. Па кад им се приближимо, па их не поплашимо, видићемо, да су од неизмерне користи за пољоделство.

Све те тице, што чепркају онде иза плуга, све траже ону гадију од животињица, које је плуг избацио напоље, ал које би се опет вратиле у земљу, да их не покупе гладни скупљачи. Особито радо траже ларве од ко-

кица, које по четир године прождиру у земљи корење биљака, гљисте,*) разне црве, пужеве и т. д; то је њима најмилија и најслађа рана. Према томе можемо лако увидети, од какве су нам користи те тице.

Тако проведу они ту по неколико недеља, а за то време долазе непрестано нови и нови чопорци пријатеља им и сродника. Међу тим је време све суровије, северо-источњак све оштрији, шума и њиве све празније — а наши путници приморани су, да се селе у блажије крајеве. Пожелимо им сретна пута и што мање беда и гоњења у далекој туђини. —

Да се вратимо натраг са тучних ливада у људске станове. Пред нама лежи пријатна варошица са светлим кућицама, чистим сокацима и стародревним високим торњем. Погледајмо на овај последњи, па ћемо видети опет — једва верујемо својим очима — црне тице, за које смо већ одавна мислили, да су отишле у великом веселом јату на далеки југ. Али варамо се; јесу чавке, али нису оне, које смо видели на пољани, него су то снажни маторци те врсте, који су наумили да пркосе непогоди и вејавици зимњој. Пробију се оне свакојако до пролећа, па су при свем том задовољне и веселе. Наравно, што је јача вејавица, што мраз јаче стеже, тим је брижнији и тај народ на зрачној висини.

Али чим почну топлији зраци пролетњег сунца ослобађати поља од стеге сурове зиме, почне се овде све живље

*) Што се тиче гљиста, морам поменути последњи рад славнога Дарвина, којим доказа да гљисте нису од штете, него на против од огромне, неизмерне хасне. Без њих би наша земља брзо постала неподобна, да из ње ниче свако растиње. Више о томе можда други пут. Уредник

кретати, јер први путници преко зиме враћају се у преголемим јатима натраг. Ту се онда опет започне весео живот: чворци облећу у ларми око врана зрнождера, а ове се опет надмећу са чавкама у лету високо по плавоме своду. Често заопуца опет жестока зима, и оне се онда тек напате, претрпе више беде, него на самом путу; али љубав к завичају здружена са живахношћу и дурашношћу надвлада све те невоље.

Кад отопли, поделе се та велика јата, у којима су пријатељи делили до сад и добро и зло, на мање делове или на поједине парове по целом крају. Опет оживи суседство старог чувара на торњу, који станује високо, те је „високога“ рода. „Његови голубови“, као што он зове чавке, облећу у великом броју тороњ и проводе ту свој весели живот. Али и јесу зацело миле тице те црне враголанке. Наравно да ми у обичном животу не можемо то тако приметити, јер оне лете високо над нама, а деру се баш не најпријатније; највише што можемо да посматрамо заиста чудновати им лет, и да уживамо у њему. Али попнимо се једаред горе, да им проучимо породични живот.

Сваки удесан кутић у старим зидинама служи за гњиздо по једномепару, па како често има много више парри, него гњизда, изроде се кржаве распре и ратови. Иначе се добро живе. Кад дође време, да се спарују и зидају гњизда, ори се по свом простору торња сваковрстан, не непријатан цврнут и крештање.

Чувар на торњу воле те тице из више узрока; прво: весели га њихово весело живовање у оној самоћи, друго: он зна и цени и корист од њих за усеве па и за себе самога. Та он зна још одавна младе чавчиће као кусну живину, те из многобројних гњизда мора

сваке године да оде добар број тичића на његово огњиште. С пуним правом дакле назива он чавке „својим голубовима“. Поред тога купи он из њихових гњизда најбоље ђубре за ђубрење своје баште, па нађе по кад кад и по коју драгоценост. Као и остали њихови сродници: свраке, вране итд. тако се и чавка одликује својством, да хоће да однесе, или ко што ми кажемо, да украде сваки светао и леп предмет. Отуда се нађе у њеном гњизду и по која драгоценост.

Гњиздо јој је сплетено од прутућа и сламака, а унутри постављено длаком, перјем и другим меканим стварима. У њему се нађу по четир до шест пегавих, као голубије великих јаја. Тичиће хране најбрижљивије, а бране их са опасношћу свог сопственог живота. Док одгајају своје младе, највише потамане шкодљивих црва, те су онда од највеће користи.

Али, на жалост, имају те добре тице много непријатеља. Већ је неправда, што стражар на кули узима њихове тичиће — но то би се још, како тако, могло опростити, јер их и чува; али хоће да се дошуња ноћу у празне зидине и по која мачка и куна, па онда тешко си њима: конабе и старе и младе. Још и соколови хватају маторке, не једна мора да погине у канџама те крвожедне грабљивице.

Ретка је дивља животиња, која ће се тако припитомити и спријатељити с човеком као чавка. Брем, који је много писао о животу животиња, вели: „Њена веселост, разумност, приврженост спрема господара, најпосле својство, да све подражава, што види, прибављују јој много пријатеља. Брзо заволе кућу свога господара, па кад дође јесен, или ни не иде са својом фамилијом и пријатељима у топлије крајеве, или ако оде, врати

кретати, јер први путници преко зиме враћају се у преголемим јатима натраг. Ту се онда опет започне весео живот: чворци облећу у ларми око врана зрнождера, а ове се опет надмећу са чавкама у лету високо по плавоме своду. Често заопуца опет жестока зима, и оне се онда тек напате, претрпе више беде, него на самом путу; али љубав к завичају здружена са живахношћу и дурашношћу надвлада све те невоље.

Кад отопли, поделе се та велика јата, у којима су пријатељи делили до сад и добро и зло, на мање делове или на поједине парове по целом крају. Опет оживи суседство старог чувара на торњу, који станује високо, те је „високога“ рода. „Његови голубови“, као што он зове чавке, облећу у великом броју тороњ и проводе ту свој весели живот. Али и јесу зацело миле тице те црне враголанке. Наравно да ми у обичном животу не можемо то тако приметити, јер оне лете високо над нама, а деру се баш не најпријатније; највише што можемо да посматрамо заиста чудновати им лет, и да уживамо у њему. Али попнимо се једаред горе, да им проучимо породични живот.

Сваки удесан кутић у старим зидинама служи за гњиздо по једноме пару, па како често има много више паре, него гњизда, изроде се кржаве распре и ратови. Иначе се добро живе. Кад дође време, да се спарују и зидају гњизда, ори се по свом простору торња сваковрстан, не непријатан цврнут и крештање.

Чувар на торњу воле те тице из више узрока; прво: весели га њихово весело живовање у оној самоћи, друго: он зна и цени и корист од њих за усеве па и за себе самога. Та он зна још одавна младе чавчиће као кусну живину, те из многобројних гњизда мора

сваке године да оде добар број тичића на његово огњиште. С пуним правом дакле назива он чавке „својим голубовима“. Поред тога купи он из њихових гњизда најбоље ђубре за ђубрење своје баште, па нађе по кад кад и по коју драгоценост. Као и остали њихови сродници: свраке, вране итд. тако се и чавка одликује својством, да хоће да однесе, или ко што ми кажемо, да украде сваки светао и леп предмет. Отуда се нађе у њеном гњизду и по која драгоценост.

Гњиздо јој је сплетено од прутућа и сламака, а унутри постављено длаком, перјем и другим меканим стварима. У њему се нађу по четир до шест пегавих, као голубије великих јаја. Тичиће хране најбрижљивије, а бране их са опасношћу свог сопственог живота. Док одгајају своје младе, највише потамане шкодљивих црва, те су онда од највеће користи.

Али, на жалост, имају те добре тице много непријатеља. Већ је неправда, што стражар на кули узима њихове тичиће — но то би се још, како тако, могло опростити, јер их и чува; али хоће да се дошуња ноћу у празне зидине и по која мачка и куна, па онда тешко си њима: конабе и старе и младе. Још и соколови хватају маторке, не једна мора да погине у канцама те крвожедне грабљивице.

Ретка је дивља животиња, која ће се тако припитомити и спријатељити с човеком као чавка. Брем, који је много писао о животу животиња, вели: „Њена веселост, разумност, приврженост спрема господара, најпосле својство, да све подражава, што види, прибављују јој много пријатеља. Брзо заволе кућу свога господара, па кад дође јесен, или ни не иде са својом фамилијом и пријатељима у топлије крајеве, или ако оде, врати

се у пролеће опет своје драгом господару.

Већина „Невенских“ читалаца тешко да ју је и видела из близа — то вам је колико корисна, толико и мила и лепа тица. Као угљен црно перје састаје се на врату и глави са сивастим, а око јој је плавичасто-бело. Кад слободно шеће по башти, по дворишту и по соби, показује знаке своје необичне разумности и даровитости, те се онај, који је има, може с њоме много да забавља. Учи се подражавати туђе гласове, нпр. кукуриче као пето, а хоће да запамти и свецба и по коју реч. Но поред тога, што нас занима и забавља, има од ње и на дому користи. Она наиме, кад спава са живином на седалу, осети из далека ма какву грабљивицу, те се стане дерати, па пробуди сву живину, и не да, да их грабљивица надмудри и по коју главу собом однесе. —

Но хајд да поведемо читаоца још једаред на поље. Најлепшим накитом окићена је земља — вратио се мај, чаровни месец миља и лепоте у природи. Све мирише рајским мирисом, све је чило, живо. У сред свију тих красота природних наћи ћеш и многог те многог немилог, госта; ено, по оним трешњама и крушкама и другом воћу мили безброј ситних гусеница; али колико су мале, толико више пустоше лишће и цвет са дрвећа. Као што су мили и животворни зраци сунчеви пробудили и оживили све лепоте и дивоте у природи — пробудили су и оживили и многи гад и помор. Са умилним тицама и мирисним цвећем ево ти и штетљивих буба и црва, да потамане лист и плод богатог дрвећа.

Ено, на нашем воћу сијасет гусеница, па чекају само вече, да у то згодно време побрсте младо лишће. С ожалашћеним срцем гледимо горе, јер

ће тај гад тако да сатре и опусте воће, да неће бити ни једне проклете јабуке ни крушке.

Али неће бити баш тако наопако — напротив воће ће остати на миру, добро ће понети. Та ено, зар не видите јато чавака, како брзо долети и спусти се на воће? Сад баш имају младе код куће на гњиздима, па морају да се журе, да непрестано пуне неси те им гушице. Сад им баш и требају гусенице и кокице. Ал како их само могу тако брзо да похватају? Ево, како. Цело јато подели се у два одељка, од којих се један надлеће над грањем и око њега, те стреса гад, а други седи доле па их куци или у лету хвата. Кад се ове доле насите, онда промене посао. Те сите оду горе, а оне друге силазе доле, да се наједу. Кад су сви сити, прну као на команду к торњу, да наране онај гладни народ. После се опет враћају на воће. Тако то бива све донде, док се наше воће са свим не опрости опасног непријатеља. Отидимо само горе на тороњ, кад се одселе, па ћемо видети сијасет крила од кокица и других штетљивих буба.

Чавке су врло плашљиве, ретко се и виђају по сокацима; него их можеш видети на ливадама, по гајевима и повећим баштама. Ми их и не видимо друкче, него кад круже по небу, или облећу око торњева и других великих зграда. Кад им чујемо весело јек! јек! крије! —, обазримо се горе, па ћемо се моћи наживати у лепој им вештини, у смелом летењу.

Ако когод добије одрасло чавче — младо нека и не дира —, нека га овако негује. Док је још тиче, нека га храни мувама и црвима, по мало нек му даје и пресна меса; касније ће се навикнути на скоро свако човечије јело. Тада му треба наденути име, па га пуштити у кокошињак или у башту. Кад

пазиш на њега и раниш га, трчи за тобом као цето, или јагње. Као што смо већ споменули, може бити од користи

као чувар живине од грабљивица и баште од штетљивих буба и гусеница.

М—тин

ДВА ГОВОРА

о св. Сави у школској дворани
у Земуну 14. јан. 1884.

I.

Говорио Јов. Бартолић, уч. 4. р.)

Свечани зборе!

Српски народ наш слави данас успомену оног човека, који је живот и рад свој народу и овога благостању посветио. Српска црква наша слави светитеља свога, који је њојзи својим трудом и науком припомогао, да се бујније развије, и сасвим у народу нашем укорени.

Тај човек, тај светитељ цркве српске — зове се Сава.

Он, чедо краљево, однеговано на рукама краљевским, те одгајено у кругу високе госпоштине, показивао је још у млађаном добу своје велику вољу за рад и ретку даровитост. Књига беше њему још као детету, па после и као младићу најмилија друга. Истом му беше 17 година, када оно калуђери светогорски у тадању престоницу српску дођоше, да у оца савиног, краља српског, Стевана Немање I. затраже милостиње.

Дошло било време млађаном Раску — потоњем Сави — да се реши: Које ли царству да се приволи, или царству набескоме или царству земаљскоме.

Краљевић Раско није дуго премишљао.

Звезда његове блажене будућности, коју му исти калуђери показаше, беше му путевођа.

Он, принц и мезимац краљевског оца свога — отури од себе варљиви блесак светски; забаци срећу породич-

ну, која га чекаше; презре наједаред краљевски раскошни живот; остави двор — да у пустињи, у тишини манастирској, у посту и молитви, а у часној и смерној одори монашкој, утехе нађе!

Краљевић Раско — покалуђери се...

Кад се Немања већ измирио био са готовим чином, што уради од себе мезимац његов, те још кад се осетио био уморним на влади — оде и сам у Свету Гору, и замонаши се. И данас постојећи манастир Хилендар живи је сведок свему томе.

Свети Сава остави након више година и Хилендар и Гору Свету. Њега је отаџбина му Србија сад истом потребовала, као онај озебао сунце. . . .

Проникнут кроз науком христовом, а као Србин познавајући дух и стање народа свога како ваља — имао је сад широко поље за рад. Његово бистро око одмах је сназило, да Срби — ако хоће да се у своје духу просвете — морају имати своју самосталну цркву и своје српско свештенство. И Грци напоскон попусте жељи српскога народа. Цариградски патријарах посвети за тим Саву за првог српског митрополита.

Имајући с једне стране политичну власт вазда на руци, а с друге опет синовљу оданост свога рођеног народа — напредовао му је сваки његов рад. Поставивши 12 владика по разни крајеви српства, знао је добро, да то још не беше доста за народ и његово темељно образовање. Зато га видимо, где уза сваку цркву или манастир подиже и школу. Те школе беху на-

равно само почетнице потоње српске образованости, којој на жалост стаде после на пут Турчин-варвар; те за више столећа престаде сваки напредак. А да тога не беше — где би смо ми Срби данас били? . . . Та Турчин се чак и светом пецелу савином светио; јер знадијаше, клети, да је Сава вазда рад свој за народ удешавао у духу народном; те отуда толике народносне свести у Србина, да га Турчин не могаде ни скр'ати ни утаманити.

Па сад, — какву ли науку да поцрпемо ми овде данас из толи виспреног живота нашег народног архицестира? . . .

Данас — но икад пре — нужно је, да пођемо стопама светога Саве. Наша мила народност и црква — нису ни данас још обезбеђене. Погледајте само, штовани слушаоци, на положај нашег народа у садањем добу; те прионимо свом снагом својом око уређења народне нам просвете, али само у духу српском; па се онда не бојмо за будућност наше драге народности. . . .

Но да се ово из темеља постигне и обезбеди, као што је ето и свети Сава хтео — одбранимо и негујмо своје српске школе за младеж своју; јер ће ову само српска народна школа у стању бити да приправи за челичне Србе и поносне Српкиње, а за честите грађане и грађанке.

То је задатак то је једини пут наш који нам је ето показао свети *Сава!* —

II.

(Говорила Савка Јовановићева, уч. 4. р.)

Поштовани!

Ступих ево и ја млађана на ово место, да у славу нашег покровитеља школског светитеља Саве неколико речи кажем . . .

У доба великих жунаца српских.

био је народ наш, као што читамо у историји Срба, раскомадан и несложен. Често се браћа с браћом, једна жуна с другом завађала и ратовала. Крв се проливала, ратови се водили; па бар да је бивало са општим непријатељем српским — већ брат са братом!

У то доба појави се срећом Немања I., славни родитељ светога Саве. Човек пун духа и одважности, коме си ну у глави та сретна замисао, да раскомадано српство уједини, те да тако оснује славнију будућност српску. И збиља, Немања I. оствари ту замисао своју. Али — мачем само уједињено Српство — не беше ипак уједињено. Требао је дакле српском народу још један детић да се роди, још једна тако велика умна снага, која би мрак са очију србинових одагнала, и народ просветила. Једном речи: требало је српство и душевно ујединити.

И послужи срећа народ српски. И роди се чедо на беломе двору краља српског. И повише детенце свиленом пеленом, те му наденуше име Раско; да порасте јуначкоме баби својој, да порасте миломе роду својој, да порасте с њиме срећа и величина српска до послетка!

И слутња поста чином. Што је Немања мачем сакупио, то је мезимац његов Раско душевно ујединио. Свети Сава је дакле не само просветитељ, већ и ујединитељ потоњег царства душановог.

Поставши митрополитом српским, он беше и духовни отац народа свога. Та коме само није познат онај узвишени призор, где свети Сава на гробу очевом браћу своју измирује, који се мал' не заратише? Свети Сава је дакле и миротворац и избавитељ српски. . .

И умре свети Сава — умре на повратку из Јерусалима у бугарском Тр-

нову . . . Али, камо срећа да је дуже, да је до века могао живети, или бар да никад, ни за часак, није престајао да лебди пред очима србиновим дух светога Саве! Заиста, не би после поново избила на површину поцепаност и растројство међу велможама српским, и то тако јако, да је цар Душан Силни морао да попусти навали племства, те подели Србију на намеснике. Отуд онда и сва несрећа, па чак и петстогодишње робовање!

Но Србин верујући у ону изреку своју: „да ће тећи вода, куд је текла“ — није ипак био клонуо духом . . . Оно свето семе божанствене науке, што посеја свети Сава у народу своме, поново проклија испод петстолетне грудве турске.

И протече вода, куд је текла —

да се збуде, што си ти некад, српска мајко, рекла!

И милом богу хвала: Србин је данас опет чувен и виђен!

Зато, миле моје сестрице и драга браћо моја, нека би нам увек и до века лебдио пред очима дух светога Саве, кога ево данас свечано славимо и преуносимо!

А ти, српска мајко мила — успављуј и од сад чедо своје оном дивном песмом светитеља Саве, казуј му прошлост српску; па се онда не бојмо за свету веру и милу нам народност српску!

Мајко — српска мајко — не било ти просто!!!

Земун, 24. дек. 1883.

Написао А. Кузмановић,
учитељ IV. разреда.

Разнолије

(*Шафран*) води свој постанак из Азије. Код Римљана је био у обичној употреби као мирис, а употребљаван је и у јелима. Маври су га донели у Шпанију. Француска је у XVI. столећу велику количину шафрана трошила и најзад га и сама почела неговати, што јој је велике користи доносило. У Марсељу је овај производ веома важан предмет трговине: у 1862. год. извезено је највише у Шпанију — 43.974 килограма, а увоза је било 12.210 килограма. Што се тиче општег извоза шафрана из Француске, овако стоји: у 1872. — 59.844, у 1873. — 99.467 и у 1874. — 83.440 килограма. Вредност овога извоза износи четири милијона франака.

(*Лечника дичи не само много знање, него и добро срце.*) Доведоше једну болесницу к славном лечнику Грефе-у, који лечи само очње болести. Болесница је изгубила очњи вид, — била је слепа. Операцијом могло би јој се помоћи. Но Грефе јој је саветовао, да се не да

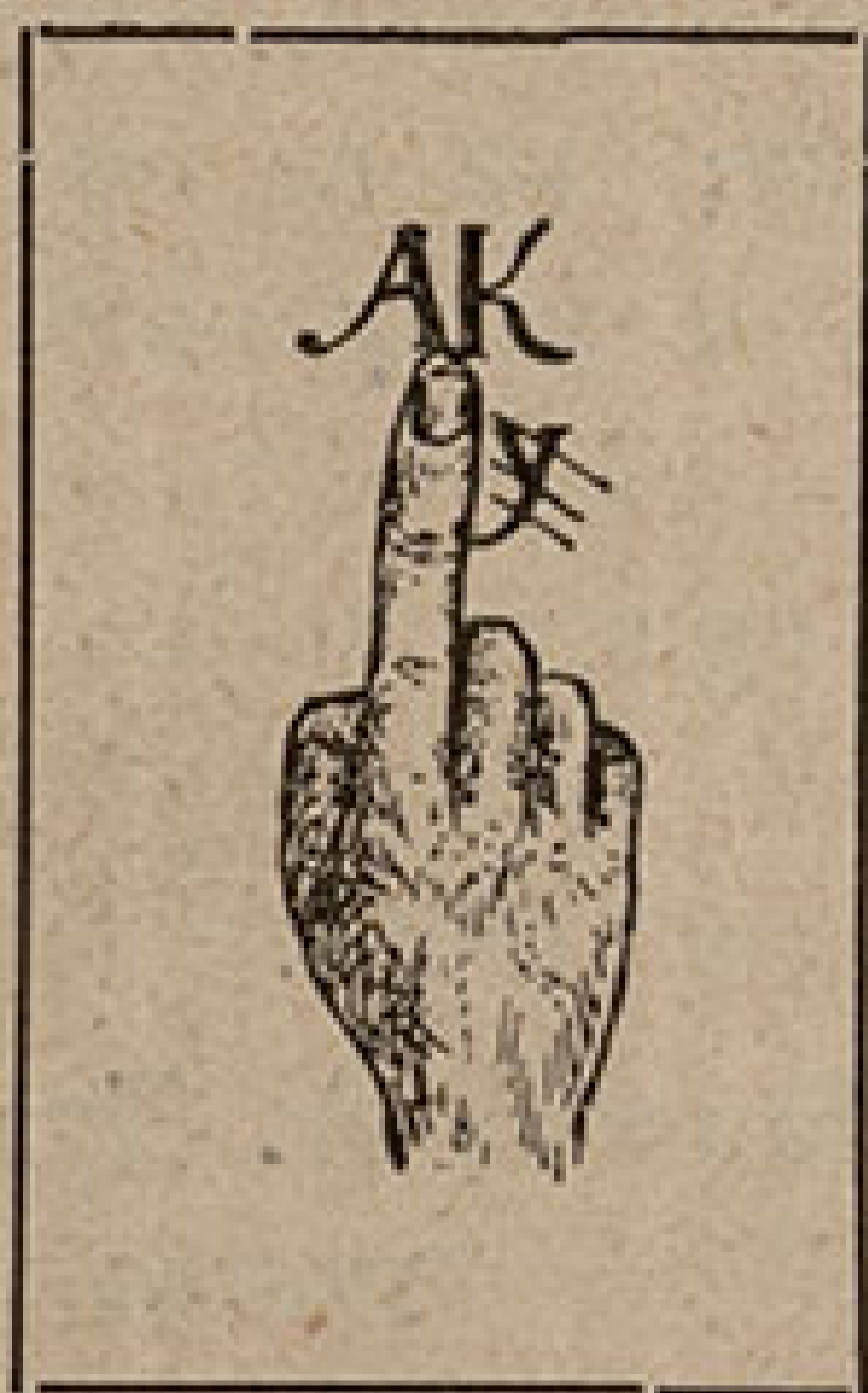
оперирати, а то за то, јер је видео да болесница има и другу болест, на грудима, од које ће морати скоро умрети. Жена се снужи и оде. А Грефе се врло замисли. То је ђацима његовим било чудно, што на своме професору опазише неку неодлучност. Један ће га запитати, о чему се тако замислио. Грефе одговори: Сетио сам се своје мајке; кад би она нешто слепна била, као ова жена, каква би то њојзи радост била, кад би пред смрт своју још једаред могла видети децу своју. Зато ћу оперирати ту жену, — трчите за њом, нека дође натраг.

(*Саонице од леда*) Путници причају ово: Ескимима, кад хоће да се санкају, узму дебелу санту леда, издубе је да буде као корито; напред пробуше рупу и ту вежу јаке ремене (кајише), уз које упрегну своје јаке велике псе. Поседају унутра, — ђи-хи! — а саонице лете за чудо лако и брзо.

Даштања

I. За мању децу

1. Ја сам мушко име, завршујем се са: а. Кад то а одузмеш па на место његово метнеш: о, онда имаш нешто, чиме можеш писати.
2. (Ребус)

II. За сдраслије

3. (Раџунски задатак)
Оцу има сад 32 а сину 12 година. За колико ће година бити отац управо двапут толико стар, колико син?
4. (Књижки скок)

	ти	чи	је	
ни	не		пи	ду
нег				ље
прав	ти		прав	тр
	не	ду	бо	

Ђока Брашован

5. Ја знам једно женско име, коме кад одузмеш два прва слова, остаће ти једна варош, у којој Французи живе.

Ружа

Решења и имена оних, који реше, и на време уредништву јаве, биће штампана, у 4.бр.

Чика Јовина Пошта

„Лакомство“. Лакомство не ваља никада, а још кад се од њега направи лоша песма, онда је и загрдило.

Нико Б. Попадић у Бугојно. Колико из твога писма дознајем, за тебе пису наочари, него треба да штедиш своје слабе очи: да не читаш што је ситно писано или штампано, да не читаш у сумраку или при свећи, да не читаш дуго узастопце, чим осетиш да су ти се очи замориле, таки да прекинеш читање, па да се мало шеташ по чистом ваздуху или бар кроз прозор да гледиш у даљину, — и још више правила било би за тебе, које ти овде не могу све наређати; најбоље да се разговориш са којим добрим леџником, који би ти очи прегледати могао. — Они плочица, за које питаш, има од разне цене према финоћи, има их и доста јефтиних. Послата песма је слабачка.

Г. у Л. Ето, сад си се на штету своју уверио, да не важи ништа крити од својих родитеља.

А. П. у Нарловци. Оно што си послао моћи ће се употребити, а о ономе што тек мислиш послати не могу ништа у напред рећи.

 Овај број „Невена“ задоцнио се у осам дана због слика, које су нам у толико касније из Беча послате, него обично.

Издавалац „Невена“

Власник и уредник др. Ј. Јовановић; (адреса: Dr. Jov. Jovanović, Wien, IX. Porcellangasse Nr. 56.)
Издање штампарије А. Пајевића.

Цена је „Невену“ за Аустро-Угарску на читаву годину 4 фор., на пола године 2 фор. За Србију, Црну Гору и за остале крајеве 10 динара или 5. фор. у банкама на читаву годину, односно 5 динара или 2 фор. 50 новч. на пола године.